

Jaarlijksch verslag betrekkelijk de verpleging en 't onderwijs in het Nederlandsch Gasthuis voor Ooglijders met wetenschappelijke bijbladen.

<https://hdl.handle.net/1874/356319>

TWAALFDE JAARLIJKSCH VERSLAG

BETREKKELIJK

DE VERPLEGING EN HET ONDERWIJS

IN HET

NEDERLANDSCH GASTHUIS

VOOR

OOGLIJDERS.

UITGEBRACHT IN MEI 1871.

DOOR

F. C. DONDERS.

UTRECHT,
P. W. VAN DE WEIJER.
1871.

oct.
23

Ts. Oct. 9 223

(1870)

TWAALFDE JAARLIJKSCH VERSLAG,

betrekkelijk de verpleging en het onderwijs in het *Nederlandsch Gasthuis voor Ooglijders*, van 1 Januari 1870 tot den 1^{en} Januari 1871, ter vergadering van Bestuurders en Afgevaardigden, gehouden den 31^{en} Mei 1871, uitgebracht door F. C. D o n d e r s, Directeur der Instelling.

Hooggeachte Heeren, Bestuurders en Afgevaardigden!

Een jaar snelde weder voorbij, sints ik het voorrecht had, verslag uit te brengen aangaande het Nederlandsch Gasthuis voor Ooglijders, — het twaalftde jaar van zijn bestaan. Ter voldoening nu aan het voorschrift onzer statuten, sta ik gereed, U zijne lotgevallen in dat tijdsbestek mede te deelen. Zij zijn eenvoudig, maar mogen verblijdend heeten. Was het afgeloopen jaar van groote kritische beteekenis in de geschiedenis der menschheid, onze instelling kon ongestoord en onbelemmerd hare dubbele taak volbrengen, het helpen van arme oogzielen en het aankweken en bevorderen der kennis, om die hulp te volmaken. Terwijl ginds in den fellen kamp tusschen twee volkeren, bij de duizenden menschenlevens, die stelselmatig werden opgecofferd, de waarde van het individuëele leven zich verloor, handelden wij hier, alsof aan het behoud van het oog van iederen ongelukkige het heil der geheele menschheid was verbonden. Welke tegenstelling! Ook in deze dagen krimpt ons het hart op nieuw ineen, wanneer we ons de onmetelijke

jammeren voor den geest brengen, die het stoffelijk en zedelijk verbroken evenwicht der maatschappij, bij opgezweepte hartstochten, in zijn blinde streven naar herstel over de hoofdstad van het ongelukkige Frankrijk uitstortte. En weldadig is het dan, van dat vreeselijk tooneel den blik af te wenden, om bij de werken des vredes te verwijlen, — en getuige te zijn van stillen voorspoed, met een verlevendigd bewustzijn van den plicht, om dien onder ons met al onze krachten te bestendigen.

Van dien stillen voorspoed vinden wij een treffend beeld in onze instelling. Gij weet, dat, voorbereid op kleine schaal en ingericht naar de gebleken behoefte, de stichting al spoedig haren vollen bloei bereikte en een reeks van jaren met zeldzame regelmatigheid dien wist te handhaven. Het laatst verlopen jaar legt hetzelfde getuigenis af als zijne voorgangers. Is het aantal verzorgde lijdens iets beneden dat der vorige jaren gebleven, het is enkel te wijten aan de epidemie der zoogenaamde kinderpokken, waardoor Utrecht schier meer dan eenige stad van Nederland geteisterd werd. Hetzelfde constateerden wij in 1866, toen de cholera met hevigheid in Utrecht woedde, en het getal der behandelde ooglijders tot 1317, dat der verpleegden tot 303 werd teruggebracht. En werkelijk meer dan van cholera is besmetting van variolae te vreezen, door hen althans, die uit lauwheid of vooroordeel niet naar het middel grepen, om zich tegen den verderfelijken invloed der smetstof te beveiligen. Treurige ervaring heeft eindelijk de meesten wakker geschud en menig vooroordeel doen wijken. En zoo zagen wij dan ook, ondanks het voortbestaan der epidemie, reeds bij den aanvang van het ingetreden jaar het aantal lijdens en verpleegden weer aanzienlijk toenemen, zoodat men nu reeds voorspellen mag, dat het

deficit van het vorige jaar door het loopende zal worden gedekt.

Gedurende het jaar 1870 zijn behandeld 1358 ooglijders, verpleegd 310. Zij waren herkomstig uit al de Provinciën des Rijks, als:

uit de Provincie Utrecht	543,	verpleegd	31
„ „ „ Friesland	33	„	13
„ „ „ Groningen	4	„	2
„ „ „ Drenthe	8	„	3
„ „ „ Overijssel	59	„	33
„ „ „ Gelderland	220	„	78
„ „ „ Noord-Holland	143	„	40
„ „ „ Zuid-Holland	229	„	47
„ „ „ Zeeland	22	„	12
„ „ „ Noord-Brabant	69	„	45
„ „ „ Limburg	6	„	3
uit het Buitenland	22	„	3
	<hr/>		
	1358		310

Van de uit de Provincie Utrecht herkomstige lijdens behoorden 288 tot de inwoners der stad Utrecht.

In het voorafgaande jaar hadden wij 1450 lijdens en 355 verpleegden, — een vrij aanzienlijk verschil. Dat wij den juisten grond daarvan aanwezen, blijkt nog daaruit, dat de Provincie Utrecht bijna even sterk, de stad sterker zelfs vertegenwoordigd is dan in het vorige jaar. Overigens is de verhouding voor de onderscheidene Provinciën nagenoeg onveranderd gebleven.

Het blijft wenschelijk, telken jare in herinnering te brengen, dat de behandeling en de daartoe vereischte medicamenten en verdere hulpmiddelen aan iederen minvermogene, die zich aanmeldt, kosteloos worden verstrekt, en dat enkel wanneer verpleging met voeding en huisvesting noodig is eene tegemoetkoming wordt

verlangd, van gemeente- en armbesturen ten bedrage van 50 cts, van particulieren ten bedrage van 60 cts, den verpleegdag, dat is ongeveer de helft der werkelijke kosten van verpleging. Eene hoogere klasse van verpleegden hebben wij niet. Voor iederen verpleegde is de inrichting dus een instelling van liefdadigheid.

De bedoelde tegemoetkoming werd verleend bij

16	"	"	549	"	voor rekening van particulieren.
20	"	"	670	"	diaconiën.
50	"	"	1762	"	armbesturen.
32	"	"	1139	"	gemeentebesturen.
5	"	"	160	"	commissiën.
18	"	"	987	"	liefdegestichten.
11	"	"	357		werden gratis opgenomen
310	"	"	8781		verpleegdagen, —

voor iederen lijder gemiddeld 28 $\frac{1}{3}$ dag.

Groot is weder het aantal belangrijke kunstbewerkingen, in het laatst verlopen jaar verricht. Daaronder komen voor:

Extractie van cataract	53	malen
Punctie " "	32	"
" " nastaar	17	"
Iridectomie (kunstmatige oogappel enz.)	71	"
Tegen scheelzien (achterwaartsche verplaatsing)	32	"
" " (voorwaartsche ")	3	"
" binnenwaarts gekeerde oogleden	27	"
" buitenwaarts " "	3	"
" vergroeiide	4	"
" vlengelvel	1	"
Samengestelde plastische operaties bij misvorming	4	"

Exstirpatie van den oogbol	7 malen
" " gezwellen	3 "
Ablatie van druifgezwel	6 "
Verwijdering van polypus	1 "
Doorklieving van netvlies	6 "

Aanzienlijk noemde ik het aantal kunstbewerkingen, en zeker met het volste recht. Maar toch doet het onder voor dat van het vorige jaar en is ook zelfs relatief, in betrekking tot het aantal verpleegden, afgenomen. De verklaring ligt niet verre. De afgelegene gewesten, namelijk, leveren betrekkelijk meer zware gevallen, daaronder vele, die een kunstbewerking vorderen, terwijl voor de lichtere hulp wordt gezocht in de nabijheid: ik bracht dit reeds vroeger onder uwe aandacht, om te doen uitkomen, hoe het groote terrein, waarvoor onze verpleging zich uitstrekt, in betrekking tot het aantal gevallen, de belangrijkheid verhoogt en aan het klinische onderwijs eene bijzondere waarde bijzet. Utrecht nu ging voort, ons het gewone aantal lijdens toe te zenden. De vermindering betreft, in verband met de pokken-epidemie, uitsluitend de overige gewesten. En daarom moest zij zich in het aantal kunstbewerkingen het sterkst doen gevoelen. Intusschen, de nu uitgebleven gevallen gingen voor ons niet verloren: zij werden, als ik mij zoo mag uitdrukken, opgespaard, en het laat zich aanzien, dat het ingetreden jaar, ook in dat opzicht, het voorafgegane volkomen zal compenseeren. 't Is inderdaad opmerkelijk, hoe na weinige jaren de gang onzer instelling een zoo groote vastheid heeft aangenomen, dat men op een afwijking slechts te wijzen heeft, om er tevens rekenschap van te geven.

Wij constateeren overigens met groote voldoening, dat niet slechts de operaties, maar ook de behandeling in

het algemeen de beste vruchten mochten dragen. De extracties van cataract geschieden voor verreweg het grootste deel naar de methode van von Graefe, die hare grootere veiligheid op nieuw bewees. Bij de operaties tegen scheelzien handhaafde de wijziging van Dr. Snellen hare superioriteit. Van de resultaten der iridectomie werden treffende voorbeelden gezien. In 't algemeen zouden de operaties stof kunnen geven tot velerlei opmerkingen, die ook den leek belangstelling zouden inboezemen. Maar toch schijnt het mij te dezer plaatse minder gepast, daarover uit te weiden. Genoeg, dat velen, die, uit bezorgdheid voor hunne toekomst met een beklemd gemoed tot ons kwamen, ons verlieten met het verheffend zelfgevoel, dat het vertrouwen, op eigen arbeid te mogen steunen, alleen schenken kan.

Het *onderwijs* werd genoegzaam op den ouden voet voortgezet. Dr. Snellen maakte vooral de polikliniek daaraan dienstbaar, gaf een cursus in operatieve oogheelkunde en ondervond groote belangstelling in het bijwonen der talrijke gewichtige operaties, die zijne vaardige hand volbracht. Ik zag mij met het theoretische en het gewone klinische onderwijs belast. Voor het laatste stonden van de meest voorkomende oogziekten doorgaans een tal van gevallen, met individuëele verscheidenheid en in verschillende tijdperken van ontwikkeling, voor vergelijkende beschouwing ten dienste, en aan buitengewone gevallen kan in eene inrichting als de onze, die uit een talrijke bevolking het merkwaardigste tot zich trekt, het allerminst gebrek zijn. Voor het theoretische onderwijs worden de hulpmiddelen naar de eischen der zich ontwikkelende wetenschap aangevuld, en ik meen te mogen verklaren, dat ze in rijkdom en doelmatigheid met die

der beste inrichtingen kunnen wedijveren. En vraagt ge naar de waardeering, die der hier opengestelde gelegenheid ten deel valt, dan zoude ik weder kunnen wijzen op het bezoek van geachte kunstgenooten ook uit het buitenland, die blijken gaven, haar op hoogen prijs te stellen; maar gelukkig roemen wij ons vooral in de trouwe belangstelling van een aantal wakkere studenten. Ook in de studentenwereld wisselen vruchtbare en onvruchtbare jaren elkander af. Dit jaar munten onze candidaten in aantal en in degelijkheid uit. Het mag als een der vruchtbaarste gelden, die ik gekend heb. En eene voldoening is het zeker, wanneer wij in 't algemeen de helderste hoofden zich met den meesten lust tot de oogheelkunde zien wenden. Overigens mag ik niet ontveinzen, dat de nieuwe wet op de geneeskunde, die aan de bevoegdheid tot uitoefening der praktijk een staats-examen verbindt, de belangstelling in hetgeen buiten dat examen ligt geenszins bevordert. Ik ben geen voorstander van strenge examina. Integendeel, ik ben van oordeel, dat men zijn eischen moet weten te beperken. Bepaaldelijk heb ik hiermede die in de zuivere wetenschap op het oog. De examinerator, die hier geen leemten duldt, bewijst dat hij geen prijs stelt op vrije zelfstandige studie, die gewoonlijk meer leemten overlaat. De candidaat moet toonen, dat hij iets goed weten kan, maar in vele zaken vergeef ik hem gaarne zijne onkunde: wat hij heden niet weet zal hij morgen leeren, als hij het noodig heeft. Maar geldt het een medisch-praktisch examen, dan moet men vorderen, dat hij datgene kenne en kunne, waartoe de verleende bevoegdheid hem roepen zal. Zal hij de keur van den staat ontvangen, dan moet hij praktisch zoodanig gevormd zijn, dat hij slechts voor zeer buitengewone gevallen de vlag strijkt. Al het gewone, al het dagelijksche moet hem gewone dagelijksche arbeid

zijn, die hij zonder groote inspanning volbrengen kan, om, ten slotte, door oefening ook meester te worden van het buitengewone.

Ik meen te mogen aannemen, dat ten aanzien der oogheelkunde die eischen bij het staatsexamen zijn verwaarloosd. Er wordt niet geëxamineerd in oogheelkunde, want geen oogheekundige heeft zitting in de staatscommissie. Meent men, dat de chirurg hem op dat „speciëel” gebied vervangen kan, dan tred ik daartegen op met al de kracht, die in mij is, omdat, in waarheid, de chirurg geen ophthalmoloog en de ophthalmologie geen onderdeel der heekkunde is. Te recht schreef Jacobson van de „ausgezeichnete Chirurgen”, die het sieraad zijn der Pruisische Universiteiten: „der wissenschaftliche Geist, der „im Kopfe und nicht in den Fingern residirt, will sich „auf ophthalmologischem Gebiete nicht zeigen, und die „genialsten, erfinderischsten Chirurgen, wie zum Beispiel „Dieffenbach, bleiben unproductiv als Ophthalmologen.”

En zou het in Nederland anders zijn? Mijne hooggeschatte ambtgenooten, die de heekkunde zoo waardiglijk vertegenwoordigen, zullen het zelve niet beweren. Zij zullen erkennen, dat de oogheelkunde op andere wetenschappelijke grondslagen rust dan de heekkunde in 't algemeen, dat zij andere middelen van onderzoek heeft aan te wenden, en andere praktische eischen doet, die haar bijzonder eigen zijn. De ophthalmologie is, in waarheid, een zelfstandige tak der geneeskunde. Tot de chirurgie, in den ruimsten zin, behoort, indien men wil, het operatieve deel der oogheelkunde. Maar zoomin als iemand zal willen betwisten, dat een chirurg daarin een groote virtuositeit kan bereiken, zoomin zal iemand beweren, dat met die virtuositeit het praedicaat van ophthalmoloog zou zijn verworven.

Van sommige zijden wordt de opmerking vernomen, dat de chirurg, hij moge, in den strikten zin des woords,

geen oogheekundige zijn, in dezen verwanten tak zijner kunst toch meer kennis en ervaring heeft, dan men van den candidaat mag vergen. Daarop zij geantwoord, dat, hoe waar dit zijn moge, hij toch bij voorkeur op het examen dat gebied niet zal betreden. Slechts op enkele plaatsen zal hij het wagen den voet te zetten. Bij een onzer goede studenten, hij weet het zelf, zou hij al licht den bodem onder zich kunnen verliezen. Immers, om goed te examineeren en billijk te oordeelen, is het niet genoeg, meer — véél meer te weten dan de candidaat, men moet ook al datgene weten, wat hij weet: men moet zijn doorgedrongen in den geest der school, waaraan hij is gevormd. Genoeg, het is een feit, dat de examinandi meenen, voor het staatsexamen geen oogheekunde te behoeven. Die meening is onder hen reeds traditioneel geworden. Zij is intusschen een betreurenswaardige meening, waarvoor menige arme lijder boeten zal. Men vergete niet, „dat, in vergelijking met andere heekundige gebreken, de oogziekten tot de meest verbreide behooren, vooral in de lagere klassen der bevolking, welker middelen van bestaan van de deugdelijkheid harer oogen afhangt.”

Aan de Hoogeschoolen kan althans bij het doctoraal examen in de geneeskunde nog de noodige oogheekundige kennis worden gevorderd; de artsen, die geene academische examina afleggen, de militaire geneeskundigen, voor zoover ze niet aan bijzondere examina zijn onderworpen, kunnen ze ongestraft verwaarloozen. En zij doen het, want — „er is al zooveel te leeren en het staatsexamen is reeds zoo zwaar en zoo uitgebreid”. Ik zal mijnen geachten vriend, die te Amsterdam de oogheekunde doceert, de hoogste bewondering toedragen, indien hij de toekomstige artsen, die aan het Athenaeum illustre studeeren, zoolang het staatsexamen geen oogheekunde vordert, duurzaam weet te boeijen.

In het belang der maatschappij behoort hierin te worden voorzien. De wet laat het toe. Zij sluit de oogheekunde niet uit van het examen: zij onderstelt, dat ze een deel is der heekunde, en verbiedt niet, dat voor dit bijzondere deel een examinerator zitting neme. Wie het wel meent met zijne medemenschen zal er op moeten aandringen, dat aldus geschiede. Er was een tijd, dat door vele geneeskundigen genoegzaam iedere oogziekte, zonder onderscheid, met een oplossing van helschen steen werd behandeld: de tijd zou spoedig kunnen aanbreeken, dat sommigen in de meeste oogziekten blindelings hunne toevlucht namen tot een oplossing van atropine. Wat *dikwijls* helpt en *zelden* nadeel brengt, is op statistische gronden geoorloofd: zoo moet dan ongeveer de redeneering zijn. Nog eens: er moet worden gewaakt, dat het zoover niet kome.

De eenige nadeelige terugwerking, die het staats-examen op onze hoogeschoolen heeft, is deze, dat niet langer een voldoende tijd wordt afgezonderd, om een gewichtig onderwerp naar eisch te bewerken voor een proefschrift, dat den schrijver en de hoogeschool, waaraan hij zich vormde, eer aandoet. „Er moet zooveel geleerd worden en het staatsexamen is zoo zwaar en zoo uitgebreid.” Hieronder lijdt ook reeds de vruchtbaarheid onzer instelling in het bevorderen der wetenschap. Dat in dit opzicht dit jaar een schralen oogst biedt, zou ik nog als toevallig laten gelden, wanneer ik den grond niet al te wel meende te doorzien. Niemand zal zich intusschen meer verheugen dan ik, wanneer mijn daarop gegronde voorspelling door de feiten wordt gelogenstraft. Het zal blijken uit hetgeen ik het volgende jaar omtrent de wetenschappelijke bijdragen, vereenigd met die van het voorafgegane, zal te vermelden hebben.

Ik kan mijn verslag niet eindigen, zonder in diepen

weemoed den man te herdenken, die een reeks van jaren de ziel was van de oogheelkundige wetenschap en van het oogheelkundig onderwijs. Gij kent allen den naam van Albrecht von Graefe. In onze verslagen is hij telken jare, in onze wetenschappelijke bijbladen schier op iedere bladzijde te vinden. Met de vestiging onzer instelling staat hij in nauwer verband dan gij wellicht vermoedt. Aan den ingang van het nieuwe tijdperk der oogheelkunde, waartoe de uitvinding van den oogspiegel den aanstoot gaf, verrijst voor ons oog de groote gestalte van Albrecht von Graefe, door wiens scheppende hand het werd gegrondvest. Te vergeefs zal men in de geschiedbladen der geneeskunde een zegepraal zoeken, tegelijk in wetenschap en kunst, zoo snel, zoo volkomen, zoo vruchtbaar in hare onmiddellijke gevolgen als de zijne. Van de ontdekking van den oogspiegel kwam de mare tot ons, toen in 1852 de eerste wereldtentoonstelling mij te Londen met von Graefe samenvoerde. Hier sloten wij een vriendschap, die op hare trouw mocht bogen, wijdden geheele dagen en halve nachten aan het wisselen over oogheelkundige onderwerpen, en zagen zodoende weldra een tweede band gesloten, om, namelijk, in gelijken geest naar hetzelfde doel te streven, de bevordering der oogheelkunde. Hoe weinig ik hem van mijne zijde bieden kon, von Graefe, straks gevestigd in zijne vaderstad Berlijn, ging getrouwelijk voort, met mij in te wijden in alles wat hij ondernam en ten uitvoer bracht. Ik bezocht hem bij herhaling. Op praktisch gebied had ik bijna alles van hem te leeren. Zoo was het mij vergund, mij door zijnen geest te bezielen, en ziet, diens zwakke weerglans was voldoende, om uw vertrouwen te winnen en mij uwe medewerking te verzekeren in het tot stand brengen onzer instelling. Hier, waar zijn invloed zich zoo krachtig deed gelden, mag zijn leven niet onherdacht, zijn dood niet onbetreurd blijven.

Veel en velerlei moet op de gelukkigste wijze samen-treffen, om in de geschiedenis der medische wetenschap iemand eene zoo roemrijke plaats voor alle tijden te verze-keren, als von Graefe zich verworven heeft. In zijn persoon vooreerst vinden wij de heerlijkste gaven van verstand en hart vereenigd. Zijn geest wist niet slechts op het breede veld der ervaring al wat onder het bereik zijner zinnen kwam even snel als nauwkeurig in zich op te nemen, te begrijpen, te verbinden, uit de groepen van verschijnselen een kennelijk beeld, uit hare oneindige ver-scheidenheden wel omschreven kategoriën te voorschijn te roepen, zonder inspanning ook drong hij door tot in de diepte der vraagstukken, die physisch-mathematisch inzicht vorderen, en nam het experiment te baat, om die vraag-stukken op te lossen. In die zeldzame vereeniging der eigenschappen van den geest, zooals zij in de natuur-histori-sche en in de physische wetenschappen gevorderd worden, zoeken wij de verklaring der onuitputtelijke productivi-teit, die wij in von Graefe bewonderen. Maar wij vinden nog een anderen niet minder werkzamen grond in zijn edel gemoed. Dat openbaarde zich in zijne liefde, in zijne hartstochtelijke liefde voor de wetenschap, die geheel en al zijnen geest vervulde, en in de warme sympathie voor zijn evenmensch. Deze waren de krach-tige drijfveeren, die ik in hem werkzaam zag, wanneer hij zich rust gunde dag noch nacht, wanneer hij telkens en telkens weder nieuwe vragen opwierp, die hem nog raadselen waren, wanneer hij daar, waar de kunst haar onvermogen moest belijden, moedig den strijd aanvaardde en niet wanhoopte aan hare eindelijke overwinning, — bij den ongelukkigen glaucoma-lijder, in wiens hart zijn eerlijk gemoed geen straal van hoop mocht werpen. En had von Graefe ook alleen deze zege behaald, de eerzuil, die wij op zijn graf hopen op te richten,

zou eenen weldoener der menschheid te vermelden hebben.

Maar ook de omstandigheden werkten gunstig mede, om von Graefe's groote gaven voor kunst en wetenschap te doen gedijen. Ontegenzeggelijk zou zijn genie op ieder tijdstip de oogheekunde met gewichtige ontdekkingen hebben verrijkt. Zijne klassieke studiën over de afwijkingen in de bewegingen van het oog, zijne menigvuldige verbeteringen in de uitvoering van vele kunstbewerkingen, en zooveel meer, waren onafhankelijk van den tijd, waarin zijne werkzaamheid viel. Maar toch is het niet te miskennen, dat met den oogspiegel hem juist bij den aanvang zijner loopbaan het middel geschonken werd, om een nieuwe wetenschap te scheppen, de geestdrift zijner discipelen te doen ontvlammen en in den drom van lijders een materiaal voor waarneming tot zich te trekken, zoo groot schier als zijne krachten konden beheerschen. Ik geloof, dat zonder dat krachtig wapen von Graefe niet achttien jaren lang op het ophthalmologisch gebied vruchtbaar genoeg zou hebben kunnen werken, om zich zelven te bevredigen. Had de oogheekunde zich niet in die mate tot zelfstandige wetenschap kunnen verheffen, hij zou het voorbeeld hebben gevolgd van zijnen met roem bekenden vader, en zijne werkzaamheid ongetwijfeld ook verder op heelkundig gebied hebben uitgestrekt. Maar in de nieuwe phase der ophthalmologie was een geest als die van von Graefe niet te groot, en vond een genie als het zijne steeds stof tot oorspronkelijken arbeid. Opmerkelijk is het, hoe een diep ondermijnde gezondheid die inwendige aandrift tot scheppen niet kon beteugelen. Trouwens, zijn lijden bestond in tuberculeuse longziekte, die, bij allen weemoed, daaraan verbonden, toch dit voorrecht schenkt, dat de geest zich vrij beweegt en de snaren van het gemoed niet ophouden te trillen.

Tot weinig dagen voor zijn dood was von Graefe werkzaam. Hij schreef mij toen nog uitvoerig over een patient, dien hij had onderzocht en mij terugzond. „Mit „meinem Befinden“, zoo eindigt hij zijn brief, „geht es „wohl schlechter und schlechter; doch davon heute nichts. „Ich denke von jedem Tag, es sei der letzte, und be- „trübe mich besonders über den Jammer meiner Frau. — „In unzertrennlicher Freundschaft. Dein alter Graefe.“ Hij stierf den 19 Juli, op 42-jarigen leeftijd, onder het wapengekletter, dat den vreeslijken krijg voorafging. Berlijn trilde bij den dood van zijnen beminden zoon en slaakte een droeven kreet; maar bij de gebeurtenissen, die naderden, verstomde de echo. Het kon niet anders. In 1866 schreef mij von Graefe. „Was könnte ich „Dir sonst in dieser bewegten und im Grunde so ent- „setzlich-traurigen Zeit schreiben? In den grossen Fer- „mentationen der Gemüther und in den massenhaften „Calamitäten verschwindet das Walten und Streben des „Einzelnen fast von der Tagesordnung.“ Zoo was het nu met zijnen dood, die in andere tijden geheel Duitschland voor langen tijd zou hebben in rouw gedompeld.

Gij zult het mij vergeven, wanneer ik hier uitvoerig sprak over den man, wiens genie een zegen was voor de menschheid, wiens vriendschap mij als een geschenk des Hemels bijbleef tot het einde zijner dagen. Geloof mij, dat ik met alle kracht mijne pen nog heb bedwongen, die niet gaarne tot rust kwam, hier, waar haar nog zooveel te vermelden overbleef.

Tot het zakelijke keer ik terug, om, ten slotte, U, uit naam ook mijner mederegenten, een kort overzicht te geven van den financieëlen toestand onzer instelling.

Het is U bekend, dat wij een verplegingsfonds en een kapitaalfonds onderscheiden. Tot het eerste behooren de jaarlijksche bijdragen en de verpleeggelden; in het laatste worden de bijdragen van nieuwe stichters en bestuurders, voorts alle giften in eens en erflatingen gestort.

Wat het verplegingsfonds betreft, beliepen de uitgaven f 9483.61^s en stegen de inkomsten tot 10841.16, zoodat de rekening een voordeelig saldo aanwijst van f 1357.54^s

De verschillende posten van ontvangst en uitgaaf vindt men hieronder vermeld:

De ontvangsten hebben bedragen:

Aan verpleeggelden.	f 4700.39
„ jaarlijksche bijdragen	5136.—
„ renten	554.77
„ huur van gebouwen	450.—
	<hr/>
	f 10841.16.

De uitgaven beliepen:

Aan onderhoud van gebouwen	f 435.45
„ belastingen „ „	244.35 ^s
„ tractementen	1660.—
„ voeding, verwarming, cnz.	4956.27 ^s
„ kleeding en meubelair	728.77 ^s
„ kosten van beheer	410.57 ^s
„ chemicalien	1048.18 ^s
	<hr/>
	f 9483.61 ^s .

De schijnbaar gunstige uitkomst is te zoeken in het kleinere aantal verpleegdagen en de geringe uitgaaf tot onderhoud der gebouwen. In het vorige jaar toch hadden wij bij *grootere* inkomsten een *nadeelig* saldo. Inderdaad is de uitkomst slechts schijnbaar gunstig. Immers de jaarlijksche bijdragen zijn weder verminderd van f 5192,50 op f 5136, en is die vermindering niet aanzienlijk, zij krijgt beteekenis, omdat zij zich telken jare herhaalt, en omdat

wij ernstig hadden getracht, ditmaal tot een keerpunt te komen. Laat het mij dan nogmaals geoorloofd zijn, onze veel geachte plaatselijke Commissien, waaraan wij zoo groote verplichting hebben, in te prenten, dat voor de begunstigers, die afvallen, nieuwe moeten worden aangeworven. Wij meenen, dat in een ware voorstelling van de werking der instelling opwekkende kracht daartoe te vinden is.

Omtrent het kapitaalfonds mag het getuigenis gunstiger luiden. Hier zijn alléén ontvangsten, geen uitgaven te vermelden. En die ontvangsten zijn niet onaanzienlijk.

Wij hebben te vermelden:

De legaten van wijlen den Heer J. J. H. Antheunis te Rotterdam van *f* 1000,— van den Heer Cool te Voorburg van *f* 200,— en van den Heer L. Dupper Wz. te Dordrecht 2 certificaten 2½ % werk. schuld van *f* 1000. Voorts zijn ingekomen de navolgende giften: van A. B. te 's Hage *f* 100,— van den Heer Heineken te Amsterdam, als nieuwen stichter, *f* 50,— van den Heer P. Cliffort te Loenen *f* 25,— van Mevr. de Wed. Brouwer Cats te Leeuwarden *f* 20,— van den Heer F. van Lindheim te Zutphen *f* 15,— van Mevr. de Wed. van Dalen te Bennekom *f* 10,— door tusschenkomst der Commissiën te 's Hage, van diversen *f* 10, id. Arnhem *f* 6, id. Amsterdam *f* 4.95, id. Nijmegen 6.— id. Utrecht *f* 72.12.— terwijl bij het lichten van de in 't Gasthuis geplaatste bus de inhoud bleek te zijn *f* 70.50^s. — Van den Heer Blussé te Dordrecht ontvingen wij weder de gewone, — wél een buitengewone, jaarlijksche gift van *f* 50,— ter gemoetkoming der verpleegkosten van uit Dordrecht herkomstige Ooglijders.

Met zoodanige vermeerdering van het kapitaalfonds, naderen wij langzaam, maar, laat ons hopen, met vasten tred, het doel, waarnaar wij streven: toenemende onaf-

hankelijkheid van de wisselvallige jaarlijksche bijdragen. Erkentelijk zijn wij voor de genoten ondersteuning. Maar wij meenen, zonder onbescheiden te zijn, onze landgenooten te mogen toeroepen: Gaat daarmede voort! Veel wordt van uwe weldadigheid geëischt, en overal ziet Gij het door U uitgestrooide zaad meer of minder welig opschieten. Maar — of voor het maatschappelijk welzijn ergens beter kruiden groeien dan in een inrichting als de onze, onderzoekt het zelve. Zoo gij althans de erkentelijkheid der behoeftige en minvermogende bevolking als maatstaf wilt laten gelden, dan kunt Gij het uit duizend monden vernemen. En Gij weet het, dat er geen beter middel is, om den arme met zijn lot te verzoenen, dan de liefelijke bloem van dankbaarheid, met tevredenheid, als hare vrucht, in zijn hart te planten.

Zoo drage onze instelling het hare bij, om rust en vreespoed in onze maatschappij te verzekeren!

STATISTIEK der oogziekten, voorgekomen in
 het *Nederlandsch Gasthuis voor Ooglijders*, van
 den 1 Januari 1870 tot den 1 Januari 1871,
 bij 1358 lijders.

ZIEKTEGEVALLEN.

Ophthalmia catarrhalis	80.
" granulosa	25.
" blennorrhoeica	3.
" purulenta neonatorum	4.
" diphtherina	2.
Trachoma.	55.
Ophthalmia serophulosa	137.
Panophthalmia	1.
Kerato-malacia.	1.
Sphacelus corneae.	3.
Ulcus cum hypopyo.	13.
Ulcus corneae (keratitis)	46.
Irido-keratitis	9.
Prolapsus iridis.	4.
Synechia anterior	6.
Keratitis diffusa.	10.
Maculae corneae	64.
Leucoma.	23.
Staphyloma corneae et staphyloma scleroticae anterius	9.
Cornea conica (staphyloma pellucidum)	1.
Kyklitis	6.
Iritis	17.
Fistula corneae.	2.
Iridodensis	2.
Synechia posterior	16.

Atresia pupillae en irido-chorioiditis	14.
Irideremia.	1.
Sclerotitis anterior et episcleritis.	6.
Cataracta senilis	73.
" congenita	11.
" pyramidalis	2.
" siliquata.	2.
" diabetica	1.
" secundaria	9.
" mollis.	7.
" traumatica	6.
Aphakia	26.
Luxatio lentis	2.
Obscuratio corporis vitrei	10.
Retinitis (apoplectica, luëtica)	1.
" e morbo Brightii.	2.
" pigmentosa (hemeralopia)	7.
Neuritis optica.	9.
Solutio retinae.	13.
Mergvlammen	2.
Chorioiditis	9.
Glaucoma	13.
Amblyopia congestiva	18.
" et amaurosis cum papilla alba	16.
" gravidarum	1.
Buphthalmos.	2.
Atrophia bulbi.	30.
Micropthalmos.	1.
Spasmus clonicus palpebrarum	1.
Tumor orbitae	1.
Ankylo-blepharon	1.
Anophthalmos	15.
Traumata	22.
Corpora aliena.	21.

Paresis muscularis (strabismus paralyticus, ptosis paralytica et mydriasis paralytica)	6.
Strabismus	51.
Nystagmos	8.
Ptoſis.	2.
Entropion en dystichiasis	7.
Entropion	12.
Symblepharon	5.
Abscessus palpebrae	5.
Blepharadenitis	22.
Tumor cysticus	2.
Dacryocystitis (obstructio ductus lacrymalis)	51.
Abscessus sinus frontalis	1.
Exanthema faciei et palpebrarum	2.
Dolor oculi	1.
Asthenopia accommodativa.	23.
Myopia	77.
Presbyopia	230.
Hypermetropia	79.
Astigmatismus	30.
Lupus faciei	3.
Tumor glandulae lacrymalis	1.
Morbus Basedovii	1.

IN 1870 BIJGEKOMENE

Bestuurders.

Geen.

Stichters.

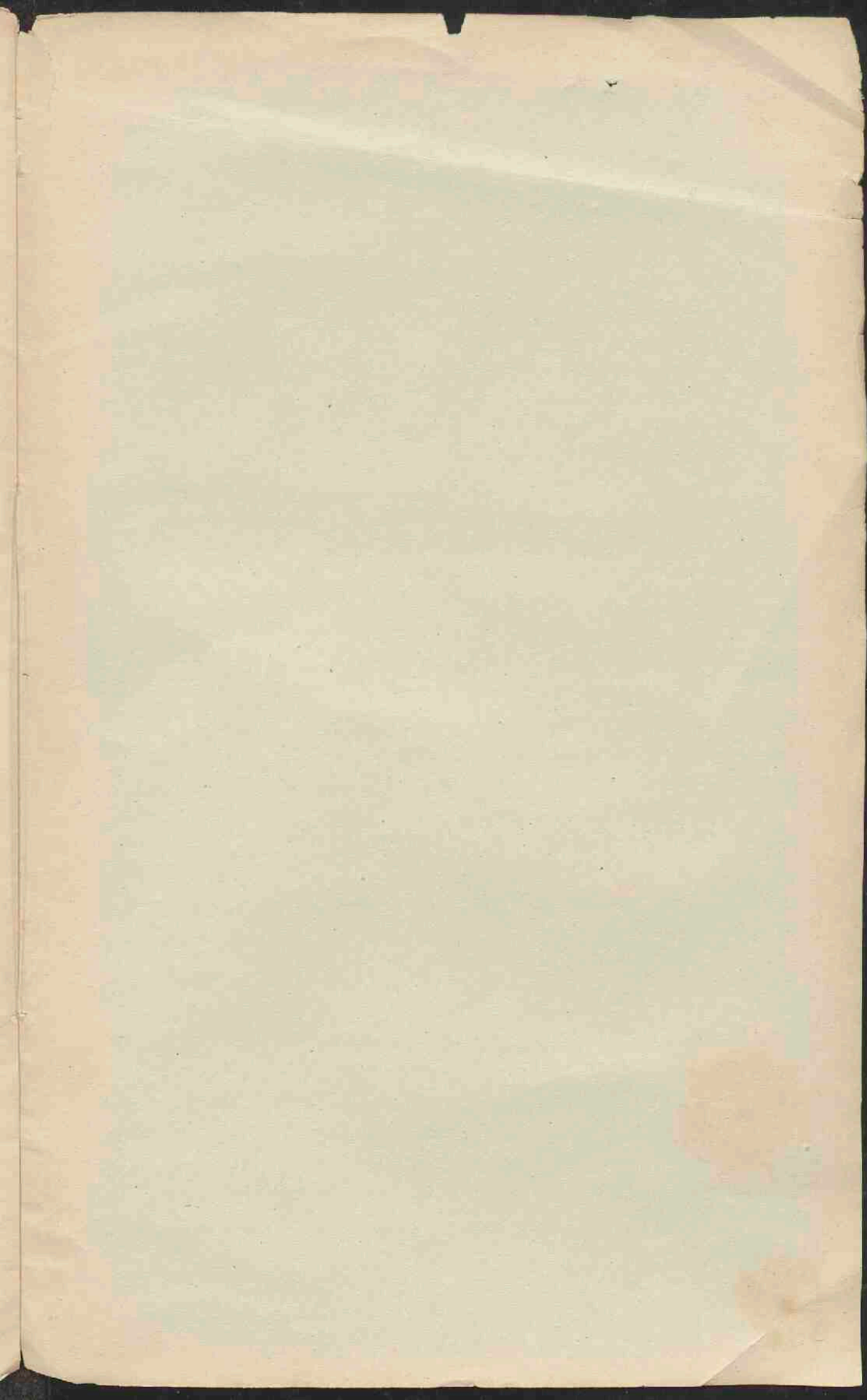
W. Heineken.

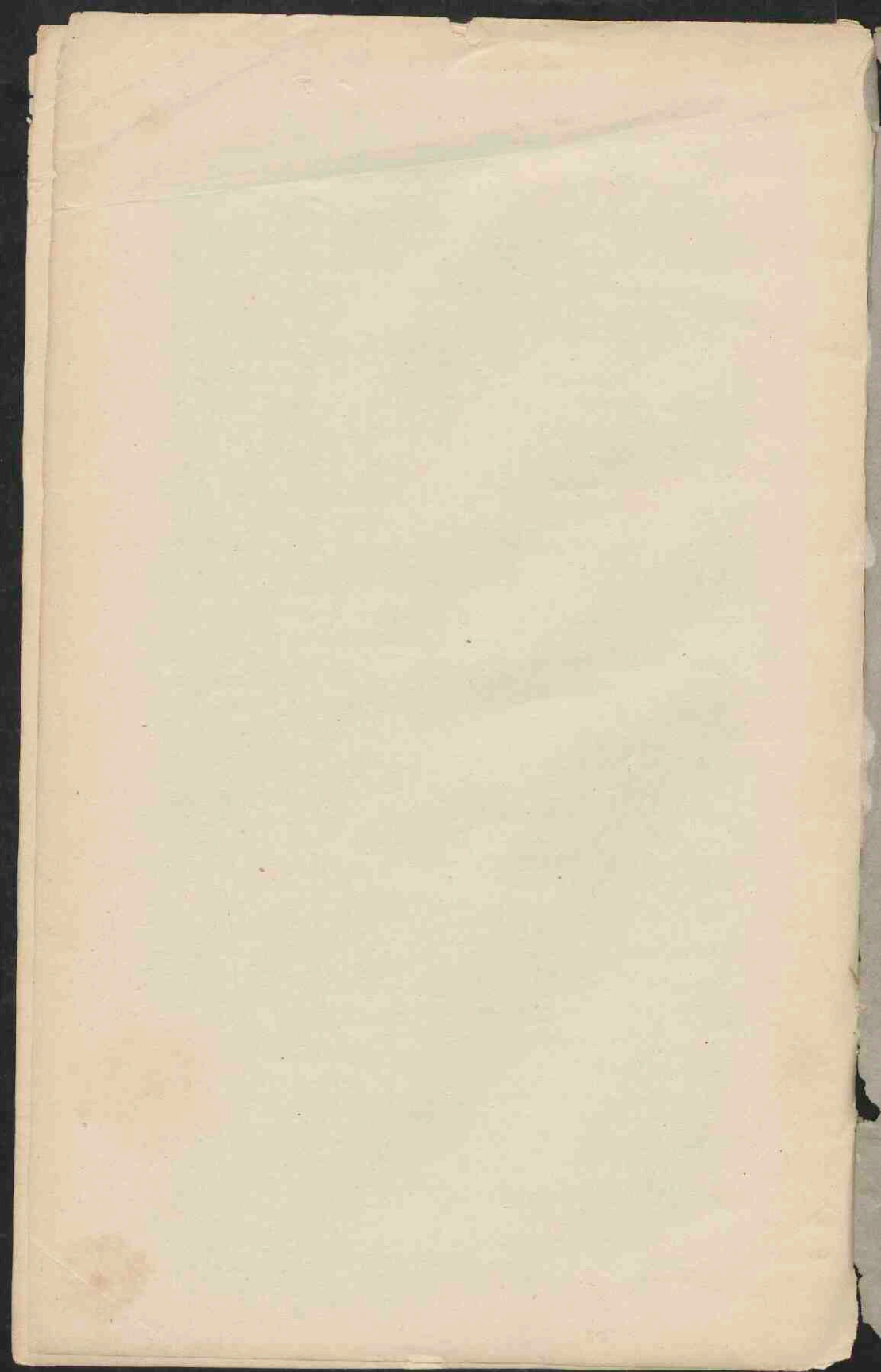
Amsterdam.

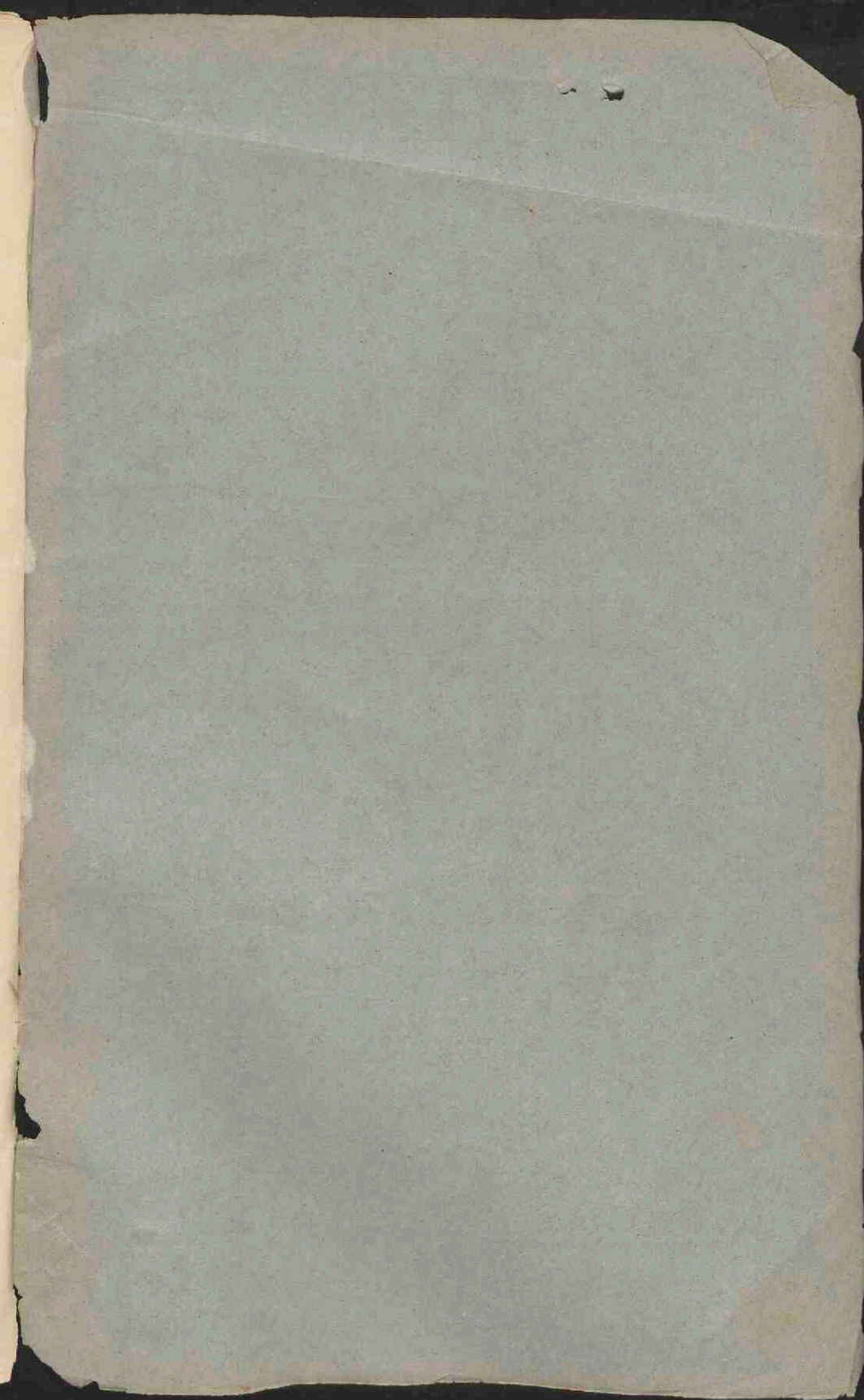
Begunstigers.

J van Alphen	Ede
Th. Fr. van Aernsbergen.	Nijmegen.
Dr. N. Beets.	Utrecht.
Mejufv. A. W. Beukers.	Vreeland.
Mr. van der Boon Mesch.	Harderwijk.
A. W. Baron van Borselen.	Bennekom.
Douair. Rigot de Begnins.	Randwijk.
Dr. M. J. Bouvin.	Middelburg.
J. C. van den Broecke.	"
Mejufv. A. P. Tak Brouwer.	"
J. J. Brants van Wildenborch.	Vorden.
Mevr. de Wed. A. J. S. Dibbits, geb. Kaas.	Utrecht.
Douair. Driessen.	Leeuwarden.
Dr. A. Diemont.	"
Dr. P. Deetman.	Bennekom.
Dr. W. Dozij.	's Hage.
Mr. J. van Elsbroek.	Nijmegen.
S. J. van Geuns.	Utrecht.
H. J. J. Grevink.	Nijmegen.
Jonkvr. A. C. van de Haer.	Utrecht.
Hoogleeraar Halbertsma.	"

Wed van den Ham, geb. Backer.	Utrecht.
Mevr. Templeman van der Hoeven, Kops.	"
Burgemr. D. O. Heldewier.	Wijk bij Duurstede.
Mr. P. Heringa Cats.	Leeuwarden.
F. M. van Heijst.	Meppel.
A. B. de Joncheere.	Utrecht.
Dr. P. J. Idenburg.	"
Arn. A. Lamme.	Beek.
J. van Mariënhoff.	Wijk bij Duurstede.
Mr. D. van Meurs.	Harderwijk.
Prof. G. J. Mulder.	Bennekom.
Chir. van Opdorp.	Brielle.
C. C. Poggenbeek.	Soest.
Jhr. H. Quarles van Ufford.	's Hage.
Mr. S. M. J. de Ranitz.	Zutphen.
Baron Reede van Oudtshoorn.	's Hage.
Ds. J. H. L. Roozemeijer.	Middelburg.
Mevrouw de Wed. H. Suyck, van Rees	Utrecht.
W. Graaf van Limburg Stirum.	's Hage.
J. J. Stronck.	Dordrecht.
Mejufv. J. Stroobant Janse van Zoutelande	Middelburg.
J. A. Fruitier de Talma.	Utrecht.
B. Tegelman.	Zutphen.
A. en C. des Tombe.	's Hage.
Fred. J. D. Wortman.	Utrecht.
Kolonel Wildeman.	Zutphen.
Mejufv. S. P. de Wind.	Middelburg.

Van dit verslag zijn voor iederen belangstellende exemplaren verkrijgbaar aan het Nederlandsch Gasthuis voor Ooglijders, Bagijneshof, alsmede bij den Directeur der instelling, prof. DONDERS.

UITTREKSEL UIT DE STATUTEN.

1. Stichters zijn allen, die 50 gulden of meer tot stichting, inrigting of instandhouding der instelling bijdragen of bijgedragen hebben. Zij worden onder dien naam in het album der stichting vermeld.
2. Onder den naam van Bestuurders worden in het album opgeteekend, al diegenen, welke 250 gulden of meer tot stichting, inrigting of instandhouding bijdragen of bijgedragen hebben.
3. Als begunstigers worden aangemerkt al diegenen, welke zich tot eene jaarlijksche bijdrage van minstens f 2.50 verbinden.

Bewijs van inschrijving worde verzonden aan den Directeur of aan den Heer Mr. VERLOREN VAN THEMAAT, Secretaris der Instelling, bij verkiezing ook aan den Secretaris van een der Plaatselijke Commissiën (verg. Album, bl. 10).

AANWIJZING VOOR OOGLIJDERS.

Alle behoeftige en minvermogene ooglijders, die geneeskundige hulp verlangen, kunnen zich elken dag, tusschen 10 en 12 ure, aan het Gasthuis voor Ooglijders aanmelden. Daartoe wordt noch aanbeveling, noch bewijs van onvermogen gevorderd. Zij ontvangen het geneeskundig advies, zoowel als de noodige geneesmiddelen *geheel kosteloos*. Er wordt gezorgd, dat brillen en dergelijke behoeften tegen fabrieksprijs kunnen verkregen worden.

De *verpleegkosten* zijn vastgesteld op 50 cents per dag voor gemeente- of armbesturen; 60 cents per dag voor particulieren. Daaronder zijn alle verplegingsbehoeften begrepen (verzorging, voeding, huisvesting, bewasschen enz.)

De opname kan intusschen alléén worden toegestaan, indien de ooglijders voorzien zijn van:

- a. Zindelijkke kleeding en het noodige ondergoed ter verschooning.
- b. Het benoedigde reisgeld voor de terugreize naar de woonplaats.
- c. Het bedrag der verpleegkosten, of eene verklaring, welk gemeente- of armbestuur, of wie anders, de verpleeggelden zal betalen.

Op bijzondere aanbeveling van Commissiën en van Bestuurders der Instelling wordt, voor zoverre de fondsen toelaten, kosteloze verpleging ingewilligd.

Alle brieven moeten franco ingezonden worden.

MODEL VAN VERKLARING.

De ooglijder

kan in het Gasthuis voor Ooglijders worden opgenomen voor rekening van

De rekening van verpleegkosten en kleine voorschotten, voor brillen of dergelijke behoeften, wordt ingewacht aan het adres van

Ts.

92